

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתא בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ביחודא שלים בשם כל ישראל

# מר"ח ניהוה

קובץ חידושים קושיות וביאורים בעניינים שונים

לתגובות, במייל: rantorah@gmail.com בדואר: רח' קירשטיין 6/9 עפולה 18394

ניתן להוריד את הגליון גם באתר: [www.ladaat.net/gilionot.php](http://www.ladaat.net/gilionot.php)

עורך ומחבר רן יוסף חיים מסעוד אבוהצירא ס"ט

אפשר לשלוח שמות לברכה בציון רחל אימנו ע"ה (ללא תשלום) למייל [rachel1tomb@gmail.com](mailto:rachel1tomb@gmail.com)

גיליון מס' 101

עקב

תמוז התשע"ב

ב"ה

לכבוד מרן מלכא שליט"א

נשאלנו פעמים רבות בענין מה שכתב מרן שליט"א בטהרת הבית ח"ב (עמ' חנב הל' ג והלאה), וכן בח"ג (עמ' רנא והלאה), ובשו"ת יבי"א ח"י (או"ח סי' נה ח"ד אות ז), לגבי טבילת נשים בליל שבת שצריכה לכתחילה לטבול בבין השמשות, ונשאלנו לידע את דעתו הרמה של מרן שליט"א הלכה למעשה אם הוא הדין גם כן בליל יו"ט צריכה לכתחילה לטבול בזמן בין השמשות, או שמותרת לטבול לכתחילה בלילה אחר צאת הכוכבים במקוה חם ?

ואם אכן מרן שליט"א מתיר להן, האם הוא הדין לאנשים (ספרדים) שמותרים לטבול במקוה חם ביו"ט ללא חשש, והדבר מצוי בימים טובים וכגון בתג שבועות לטובלים לפני עלות השחר, ורבים נמנעים מטבילה זו מחמת הקור. [ומרן שליט"א כתב בטהרת הבית ח"ג עמ' רס, שאפילו בשבת אין למחות ביד הטובלים, והאריך שם כיד ה' הטובה עלינו.]

ובאנו בזאת לידע מה להורות לשואלים בזה, כי יש מי שמורה היתר בשמו של מרן שליט"א לאנשים לטבול במקוה חם ביו"ט דדמי לאמבטיה ביתית, ובתו"ע יו"ט (עמ' מא) משמע מדברי מרן שליט"א שרק רחיצה בבית מותרת במים חמים ואף באמבטיה ביתית ?

ויחי רצון שמרן יאריך ימים על ממלכתו עד ביאת גואל צדק ועד בכלל מתוך בריות גופא ונהורא מעליא שובע שמחות וכו"ס. אמן.

ד"ר אוריג' לייבוביץ' דיין אגודת אגודת ישראל  
וב"ה סניף ימק"ה חס' יו"ט

ה' תש"ב

בתורה מרובה מנאי ע"ה הצב"י בנימין חותנה הי"ו

מחבר הספרים "כי בא מועד"

דרשת בר המצוה מאת בנו של הרה"ג אליהו בר שלום שליט"א מח"ס "משפט הכתובה" ירושלים בס"ד.

### אם צריך לבר מצוה י"ג שנים מעת לעת

ברשות אבי מורי שליט"א, סבי זקני שליט"א, והאורחים החשובים.

### א. האם הנער נעשה בר מצוה רק אחרי שלש עשרה שנים "מעת לעת"

נבאר בעזרת ה' את הנושא אם נער בר מצוה נחשב כגדול תיכף בכניסת לילה הראשון של שנת ארבע-עשרה, אע"פ שעדיין לא עברו עליו שלש עשרה שנים שלמות מעת לעת משעה שנולד, או שצריך שיעברו שלש עשרה שנים שלמות מעת לעת עד השעה שנולד בה, כדי שיחשב כגדול.

ונפקא מינה להרבה דינים. כגון: ילד שנולד בשעה 9.00 בערב, ובליל שנת ארבע עשרה בשעה 7.00 בערב כבר מתפלל וקורא קריאת שמע של ערבית, האם צריך לחזור ולקרוא שוב פעם בשעה 9.00 בערב קריאת שמע, כיון שרק עכשיו נתחייב מדאורייתא, או שנעשה גדול תיכף בכניסת ליל שנת י"ד וכבר היה חייב אז מדאורייתא, ויצא ידי חובה. ושאלה זו היא גם לגבי תפילין, ושופר, ושאר מצוות של תורה.

עוד נפקא-מינה מצויה היא, שיום הבר מצוה הוא שבת, ובשעה שנולד הילד היו שעות אחר הצהריים, והוא עומד לקרוא בתורה כמנהג נערי הבר-מצוה בשבת בבוקר, ויש לדעת האם הוא יכול לקרוא בבית הכנסת ולהוציא את הצבור ידי חובה, או שבבוקר הוא עדיין "קטן" עד שיושלם מעת לעת בשעות. וכנהנה עוד דוגמאות, שיתבארו במשך הדברים.

ובסוגיא זו נראים כמה סתירות לכאורה בגמרות והראשונים, שיש דברים שאנחנו צריכים בהם "מעת לעת", ויש דברים שאומרים בהם "מקצת היום ככולו". ונבאר הדברים בעזרת ה', וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

### ב. מקור הדין

במסכת נדה (דף מד ואילך) מנתה הגמרא כמה דברים שצריך בהם שיעור זמן, ובתוך הדברים כתוב, "בן שלש עשרה שנים ויום אחד נדריו קיימים". כלומר, ילד לפני גיל שלש עשרה שנדר בודקין אם הוא יודע לשם מי נדר ורק אז נדרו קיים, אבל מגיל שלש עשרה שנה ויום אחד דינו כגדול ובוודאי נדרו קיים. עוד כתוב שם שהסרים והאיילונות, שאין להם ילדים, זה מגיל עשרים שנה, ושם לא כתוב "ויום אחד". ונחלקו תנאים ואמוראים בפירוש הסוגיות, והמסקנה, שכל מקום שאמרו חז"ל "יום אחד" פירוש הדברים הוא שיעברו שנים שלמות, "מעת לעת". אבל במקום שלא כתוב "יום אחד", כגון בסריס

ואיילונות, אז יתכנו מידות אחרות של זמן, כמו "שלשים יום בשנה חשובים שנה", או "יום אחד בשנה חשוב שנה", או שתיכף כשהגיע תאריך א' בתשרי של שנת העשרים אז נחשבת שנה.

והנה, במקומות שבהם צריך "מעת לעת", הם מקומות שהתורה רמזה שהולכים אחרי השנה "שלו", כגון שנים של קרבנות (שאמרה התורה כבש בן "שנתו"), או שנים של בתי ערי חומה (עד תום "שנת ממכרו"), או שנים של עבד עברי, ועוד. אמנם כשאנחנו אומרים "מעת לעת" לא איתבר לנו אם הכוונה בימים, או אפילו בשעות. ובחלק מהדברים כתוב בגמרא מפורש שצריך מעת לעת בשעות, כגון בקרבנות (במסכת זבחים דף כה ע"ב) או בבתי ערי חומה (במסכת ערכין דף לא ע"א). אבל בשאר הדברים, כגון בבן ובת שכתוב בגמרא "מעת לעת" לא כתוב להדיא אם הכוונה לימים או גם לשעות.

נמצא שיש לנו להסתפק בשלש עשרה שנה של ילד, ששם לא כתוב בתורה שהולכים אחרי שנים שלו (ובכלל לא כתוב מפורש בתורה שבר מצוה הוא בגיל שלש עשרה), אבל במשנה כתוב "שלש עשרה שנה ויום אחד", האם שם אמרו חז"ל "יום אחד" רק ללמד שצריך שנה שלמה עד שיעברו כל הימים ממש, ולאפוקי שלא נאמר "יום אחד בשנה חשוב שנה" או "שלשים יום בשנה חשוב שנה", או שצריך השלמת שנים לגמרי, מעת לעת גם בשעות.

ובתוספות נראה סתירה בזה. שבמסכת נדה (דף מז ע"ב ד"ה כולן ודף מד ע"ב ד"ה שלשים) כתבו שבבן ובבת א"צ מעת לעת בשעות. אך מאידך במסכת ראש השנה (דף י ע"א בד"ה בן כ"ד) כתבו התוס' וזה לשונם: "לא לכל מיילי אמרינן דיום אחד כשנה חשוב שנה, דיש דברים דאפילו מעת לעת בעינן. כדתנן בפרק יוצא דופן בן ט' שנים ויום אחד, בן י"ג שנה ויום אחד, דאותו יום אחד כדי להשלים מעת לעת". עכ"ל. ולמדו איפוא שמה שאמרו רבנן "ויום אחד" כוונתם שצריך שיהיו שלש עשרה שנים שלמות גם בשעות. וב' דעות אלו הובאו גם בתוס' ערכין דף לא (ע"א ד"ה מיום), עיי"ש. נמצא דליכא למילף מה דעת התוס'. גם ברמב"ם ישנם פנים לכאן לכאן, ואין באחרונים ראייה ברורה.

### ג. דעת השאילתות שצריך מעת לעת

אך בשאילתות דרב אחאי גאון (סוף פרשת בחוקותי סי' קטז) סובר להדיא שנער אינו נעשה גדול עד עד שיעברו עליו שלש עשרה שנים שלמות מעת לעת. וזה לשונו: "בן י"ג שנה ויום אחד, אע"פ שאין יודעים בהפלאה נדריהם נדרים. וכן לענין עונשים לא מיקרי איש אלא תינוק בן י"ג שנה ויום אחד מעת לעת, והני מיילי דאייתי ב' שערות". עכ"ל.

והאחרונים הביאו שכן גם דעת מהר"י ברונא (סי' קצז). א"ה: ועיין על זה להלן. וכן משמע שנוטה דעת הריטב"א (בסוגיא נדה מז) שהביא דעת הסוברים שאין צריך מעת לעת ודחה ראייתם, וסיים "אדרבא מהא

במצוות וגדול, רק אחרי עבור יום אחד אחרי השלש עשרה. והוא חידוש. ובפרט להסוברים שבן י"ג שנה נעשה חייב במצוות מהתורה מהלכה למשה מסיני (ולא מדרבנן ואסמכתא), איך יתכן שמי שכבר חייב במצוות מהתורה כי המעת לעת שלו כבר בא, שלא יהיה חייב עדיין עד הלילה בשביל הסברא להשוות את כולם. עכ"פ אלו דברי הלחם חמודות].

ויעויין בשכנה"ג (אור"ח סי' נה הגה"ט ו) שהביא שגם מהר"י ברונא סובר שצריך בן י"ג ויום אחד שלם. [א"ה. ולעיל הבאנו מהמהר"י ברונא סי' קצו שסובר כהשאלות. אמנם המעיין בסי' קצו לא ימצא כלום. והשכנה"ג הביא מסימן ה' וגם שם אין שם כלום. אבל בסימן ר' זה לשונו: "וגדול הוי אלא "אחר" י"ג שנים וים אחד, כדתנן בן י"ג שנים ויום אחד וכו', וכל הני דתנן בההיא פרקין "ויום אחד" דווקא קתני, דבעינן י"ג שנים מעת לעת, וכו', ובאותו יום אחרי י"ג שנים אפילו בו ביום אינו מתפלל להוציא אחרים ידי חובתם עד שיעבור אותו היום לגמרי". עיש"ב. ונראה שמעיקרא די לו במעת לעת, ואעפ"כ כתב שצריך שיעבור יום שלם כדי שנדע בבירור שהב' שערות צמחו אחרי מעת לעת ויכול להוציא אחרים, עיי"ש. ועכ"פ נראה שהוא שיטה אחת, מעת לעת, ואחרי עבור יום אחד].

ומצאתי עוד שגם הפחד יצחק (ערך בן שלש עשרה) הביא תשובה מספר עפר יעקב שצריך בן י"ג שנה "ויום אחד כולו" "כדי לצאת דעת השאלות דבעינן מעת לעת". ולשונו מוכח שהיא אותה שיטה. ושם הביא שכן גם דעת הרב דברי מנחם (סי' נג הגב"י אות ב'), ושכ"כ הרב יצחק ירנן (דף עז ע"ב) שצריך י"ג שנה ועוד יום אחד. ויעויין גם בחכמת שלמה בהגהות לשו"ע אור"ח (סי' נג ס"י בהג"ה) שבמסקנתו נוטה לדעה זו שצריך יום אחד אחרי בניסת ליל י"ד.

עוד מצאתי לאחד האחרונים שהביא תנא רבה דמסייע לשיטות אלו, הוא הגאון ר' ברוך פרענקיל בהגהותיו לשו"ע אור"ח (סי' נ"ה מג"א סק"ג) שהעיר על מה שכתב המגן אברהם שם שלא צריך מעת לעת: "לא כן משמע דברי הספר מקח וממכר (לרב האי גאון, שער ג' אות ה') שכתב בזה הלשון, הדרך הה' משנשתלמו לנער י"ג שנים ויום אחד וכו' עיין שם". עכ"ל. ולמד מהלשון "שנשתלמו לנער", שצריך שיגמר יום אחד אחרי שלש עשרה. הרי לנו מערכה של סוברים שצריך "שלש עשרה ועוד יום אחד", אם יום שלם ממש, ואם לכל הפחות מעת לעת.

ה. דעת רוב הפוסקים שאין צריך מעת לעת ואפילו להוציא אחרים

אך למעשה דעת רוב הראשונים והאחרונים, דלא כהסוברים שצריך יום אחד אחרי י"ג שנה, ואפילו דלא כהשאלות שצריך שיעברו י"ג שנה מעת לעת, אלא תיכף בבניסת רגע אחד של לילה הראשון של שנת ארבע עשרה כבר הוא גדול לכל דבריו. ומה שאמרו חז"ל שלש עשרה שנים "ויום אחד", כונתם רק לאפוקי

פשיטא ליה דמאן דבעי שנים שלמות אף בשעות שלמות בעי להו כדקתני הכא בהדיא". וכן נראה קצת מדברי הגינת ורדים (אור"ח כלל א סימן כח) שכתב שכל דבר "דאשיעורא דידיה קפדינן מסתמא יש לשער גם בשעות כדי שיהיה החשבון מצומצם ומכוון היטב"; ולפ"ז כיון שגם בן י"ג הולכים אחר שנים שלו, מסתמא יש לשער גם בשעות. והגאון הנצי"ב בהעמק שאלה על השאלות שם הוסיף שבוודאי אם היו החולקים רואים ויודעים מדברי הגאון בשאלות לא היו חולקים אלא מודים שצריך שלש עשרה שנים מעת לעת כדי שיהא נחשב הילד גדול.

## ד. דעת רב האי גאון וכמה פוסקים שצריך י"ג שנים ועוד יום אחד שלם

ומצינו דעה מחמירה יותר שהביא החוות יאיר בספרו מקור חיים (סי' נג סק"י). והיא שאין הנער נעשה בר מצוה עד שיעבור עליו יום אחד שלם אחרי שנכנס לשנה הארבע עשרה. כלומר רק בהכנס הלילה השני של שנת ארבע עשרה, נעשה הנער בר מצוה. וכתב המקור שכן מנהג בורנקנורט. והסבר דעה זו כתב באורך הלחם חמודות (לבעל התוספות יום טוב, והוא על הרא"ש נדה פרק ה' אות ה', והיום נקרא בדפוסים דברי חמודות), שיש לדקדק מלשון חז"ל שאמרו י"ג שנה "ויום אחד" ולא אמרו י"ג שנה "שלמות", שצריך שיגיע עוד יום שלם אחרי י"ג שנה. ועיקר הכוונה היא כדי שיגיע המעת לעת, אבל חז"ל רצו להשוות את האנשים החייבים לקיים מצוות שיתחילו לעולם בתחילת היום, באותה שעה. וזה לשונו שם, "...כשאנו רוצים שיהא עובר עליו שנה מעת לעת, אז יש קפידא בדבר לדעת מתי נעשה [=נולד], וכו', ואם נעשה בסוף יומו הרי צריך שיגיע סוף יום השנה הבאה ואז הוי מעת לעת. ולכן כל מקום שאמרו חכמים ויום אחד, הוא משום שצריך שיהיו השנים ההמה מעת לעת, ומפני החשש, שאין הדבר ידוע אימתי התחילו השנים ההם בשעות מן היום שהתחילו, שעל היום מקפידים כולי עלמא וידעו באיזו יום נולד פלוני אבל על איזה שעה לא קפדי ולא משגיחים עליו, הילכך אמרו חכמים שצריך עוד יום אחד, כדי שאע"פ שיהיה שנולד בסוף היום הנה כשנשלם יום אחד הנוסף כבר עברו שנים ההמה שאנחנו צריכים מעת לעת. ואע"פ שיש בדבר להקל ולהחמיר, מ"מ לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין אלא קבעו יום אחד שלם. שלא יהיה הדבר מסור לכל, וכל אחד יהיה שורר לומר בשעה זו הגיע מעת לעת, לכן הצריכו יום שלם. עכ"ל הדברי חמודות. [א"ה, וסברה זו כבר רמזה בלשון התוס' ר"ה הנז' שכתב "דאותו יום אחד - כדי להשלים מעת לעת". אמנם בדברי תוס' היינו יכולים לומר שהילד נעשה גדול להלכה וחייב במצוות אחרי מעת לעת רק חז"ל השתמשו בלשון "ויום אחד" כדי לכלול את כל ילדי ישראל, שאחרי יום אחד בוודאי יש להם "מעת לעת". אולם הדברי חמודות מחדש יותר, שלא נעשה חייב



שהוא דוחק, דאחרת יקשה מאוד איך כל החולקים לא ידעו ולא יחזרו בהם מדברי שני הגאונים האלה, ואנן נפסוק כהחולקים].

ו. עשה מצוה לפני שהגדיל אם מהני לאותו יום גם לאחר שהגדיל

והנה כיון שבדרך כלל הקטן נעשה בר מצוה באמצע היום שהוא נייעור, אם להשאילתו ברגע שמגיע המעת-לעת, ואם להחולקים ברגע שנכנס לילה של שנת י"ד ועכ"פ הנער עדיין על רגליו מהמשך היום כולו, יש לחקור אם "ברכת התורה" שברוך בבוקר מועילה לו גם לזמן שנעשה גדול, או לא, ובזמן שנעשה גדול צריך לברך שוב. ולהשאילתו השאלה מצויה אפילו לגבי קיום מצוות דאורייתא, כגון שהניח תפילין או שמע שופר בבוקר, ונעשה גדול מעת לעת רק אחר כך, האם מה שעשה בקטנותו מועיל לו גם לשעה שנעשה גדול, או שכשנעשה גדול צריך לחזור על המצוה שוב. דמצד אחד הכלל מפורסם שקטן אינו מוציא גדול ידי חובה מפני שחיוב דרבנן לא מהני לחיוב דאורייתא, וא"כ גם פה מה שעשה כשהיה חייב מדרבנן לא יועיל לעצמו כשהיה חייב מהתורה. אבל מצד שני כיון שמדובר באותו אדם, הנה חז"ל צוו עליו להתפלל ולקרוא קריאת שמע בהגיע הלילה, והוא עשה כן כמצות חז"ל, וכמו שעושה כך כל לילה בהיותו קטן, ומה יש לו עוד לתקן, הרי אין אדם מצווה לעשות את המצוה פעמיים. ובהגיע הזמן לקרוא קרא ק"ש או עשה המצוה כראוי, ואין זה משנה מה היה באותה שעה. ובהגיע שוב מצוות קריאת שמע למחרת בבוקר, שוב יקרא ויעשה כראוי, ואין זה משנה מה הוא, ואם כבר יעברו מעת לעת ויהיה גדול, יועיל לו בתור גדול. ומה לו לחקור באיזה מצב הוא, אלא כיון שצריך לקיים מקיים. וכן בשאר מצוות התורה.

והמהר"ם בן חביב בס' יום תרועה (ר"ה דף כח ע"א) כתב, שקטן ששמע תקיעת שופר בטרם נשלמו לו המעת-לעת, חייב לחזור ולשמוע שוב את התקיעות אחרי שיושלם לו המעת לעת להשאילתו, כיון שעכשיו נתחייב מהתורה, ומה שעשה בקטנותו לא מהני לגדלותו. ובאחרונים נו"נ בדעת הרמב"ם בזה, כי הרמב"ם כתב (בהל' קרבן פסח פ"ה ה"ז) שקטן שהגדיל בין פסח ראשון לשני חייב לעשות פסח שני [אע"פ שלא היה חייב בפסח ראשון], ואם שחטו על הקטן בפסח ראשון יצא יד"ח. ע"כ. ומבואר שזמן הקרבן של נער זה הוא בפסח שני, ואעפ"כ מה שעשה בקטנותו מועיל למה שיתחייב אח"כ בגדלותו. ויש שדחו ראייה זו דדוקא בשחיטת פסח שהתורה התירה למנות גם קטנים יצא כבר מדאורייתא, אבל בשאר מצוות לא. (יעוין בכס"מ שם, ובמנ"ח מצוה ה', ובמשיב דבר להנצי"ב סי' יח).

אמנם להלכה שהבר מצוה נעשה מיד בכניסת ליל שנת י"ד, ולא בהגיע מעת לעת, כמדומה שאין נידון לגבי קיום מצוות דאורייתא. ויעוין דברים קרובים בשו"ת כתב סופר (אור"ח סי' לא) ובהגהות רע"א לשו"ע אור"ח

שאינו נעשה גדול לפני תום השנה או במהלך יום האחרון עצמו של שנת שלש עשרה מטעם מקצת היום ככולו וכיוצ"ב, אלא צריך שתיגמר שנת שלש עשרה כולה; אך מיד כשהגיע תחילת ליל שנת ארבע עשרה כבר הוא גדול, ואפילו לפני שיגיע מעת לעת, כבר הוא חייב בכל המצוות מהתורה.

וכשיטה זו כתבו הראשונים, הרשב"ץ והרמב"ן והרשב"א (בנדה דף מז), והרשב"ש (בס' יבין שמועה תיקון סופרים דף ס ע"א). גם המהרי"ל (מנהגים, הל' תפילה) כתב שמי שנעשה בר מצוה ביום שבת אינו יכול להיות ש"צ בערבית של ליל שבת, וטעמו לפי שהיו נוהגים להתפלל מוקדם לפני השקיעה ואפשר רק להקדים להוסיף מחול על הקודש אבל אי אפשר להקדים את שני הנער. ומוכח מדבריו שעכ"פ בליל שבת אחרי צאת הכוכבים הוא יכול להיות ש"צ בערבית ולהוציא את הקהל ידי חובה, אע"פ שיהיה בן שלש עשרה מעת לעת רק אחר כך. ואם כן סובר המהרי"ל שאין צריך מעת לעת, וגם אפשר אפילו להוציא את הרבים יד"ח תיכף כשנכנס הלילה. ודברי המהרי"ל נפסקו בכל האחרונים, ברמ"א (סי' נג סעיף י), ובכל הנושאי כלים שם שביארו שזה מפני שאין צריך מעת לעת: הב"ח, והט"ו, והמגן אברהם, והאליהו רבה, והפרי מגדים, והמטע יהודה, והברכי יוסף, והשירי כנסת הגדולה, והשלמי צבור, והחיי אדם, והשו"ע הרב, והמשנה ברורה, והכף החיים, ועוד.

וכן כתבו עוד אחרונים רבים, שבלי ליל שנת י"ד כבר נעשה הילד גדול ודלא כהשאילתו. המשנה למלך והבני אהובה (על הרמב"ם פ"ב מהל' אישות הל' כא), והשבות יעקב (ח"ב סי' קבט), והדבר שמואל (סי' קד), והנודע ביהודה (אור"ח תניינא סי' ו'), והמחנה אפרים (סי' לט ד"ה והיה), והזרע אמת (ח"ג יור"ד סי' קנ), והשדי חמד (כללים מערכת המם כלל קד), והחתם סופר (יור"ד סי' שמ"ג), והגאון רבי עקיבא איגר (בשו"ת תניינא סי' כא), ועוד.

[א"ה, והנה יל"ע איך נפסוק כדברי האחרונים כאשר שני גאונים ניצבים כנגדם. והם לא הכריעו שאין הלכה כהשאילתו או כספר המקח, אלא שלא הביאו ואולי לא ראו אותם כלל. ולכאורה אילו היו רואים שני אריות אלו שואגים לקראתם, היו חוזרים בהם. אמנם אולי אינהו ס"ל דאין סתירה כלל מדברי הגאונים. כי בעל השאילתו - העתקנו את לשונו לעיל - לא כתב אלא לענין עונשים, והיינו דכיון שבן י"ג שלא נבדק יש חזקה שהביא ב' שערות, לענין עונשים אין סומכין על החזקה ומה שהביא בקטנותו אמרינן שומא הוא, לכן כתב דצריך שיהיה אחרי בן י"ג ומעת לעת, ושני שערות, שאז אין זו שומא, וראוי להתחייב בבי"ד. אבל לעולם גבי עשיית מצוות שפיר מתחייב גם בלי מעת לעת. גם לשון רב האי גאון בספר המקח שהיא "משנשתלמו לנער י"ג שנים ויום אחד", אולי אין כוונתו במה שאמר "משנשתלמו" יותר ממה שאמרו חז"ל "בן י"ג שנים ויום אחד", אלא רוצה לומר כשהיה בגיל זה, לפי הכללים הידועים מקצת היום ככולו וכו'. כן יש להסביר אע"פ

(סי' קפו ס"ב) לגבי קטן שאכל והגדיל לפני ברכת המזון, ובשו"ת חתם סופר (אור"ח סי' קעב) בקטן שהגדיל מעת לעת באמצע יום הכפורים אם כיוון שחייב מדאורייתא לצום מכניסת יום הכיפורים חייב גם בתוספת. עיי"ש.

אבל יש לדון לגבי ברכת התורה כנ"ל. וברכות הם מדרבנן (ומבואר בשו"ע סי' רט ס"ג שגם ברכת התורה היא מדרבנן). ואף שגם בדרבנן יש הבדל בין לפני שהגדיל לאחרי שהגדיל, כי חיוב ברכה לקטן הוא רק תרי דרבנן וחיוב ברכה של גדול הוא חד מדרבנן, עיין בכתב סופר (הנ"ל) שחילק וכתב דרק מצוות של תורה אין מועיל לגדול מה שעשה בקטנותו, אבל מצוות שעיקר חיובם מדרבנן בלבד מהני גם לאחר שהגדיל. עיי"ש. ולפ"ז בהגיע ליל שנת י"ד אין הנער צריך לחזור ולברך ברכת התורה. גם המהרש"ם (ח"ג סי' קכא) כתב שהגידון אם צריך מעת לעת כדי שיהיה בר מצוה נשאר בספיקא דדינא, ולמעשה יש חילוק בין דאורייתא לדרבנן, וברכת התורה שהיא דרבנן כיון שצריך בבוקר אינו צריך לברך שוב בערב שנעשה גדול.

אך מאידך ראיתי במועדים וזמנים (ח"ד סי' רפח בשם הגר"ח מבריסק) שהזהיר לנער שיכוון בברכת אהבת עולם בערבית בכניסת ליל הי"ד לצאת יד"ח ברכת התורה, כיון שמצינו לגבי ספירת העומר שאין הקטן ממשיך לברך כשהגדיל אף שהספירה היא דרבנן, מפני שמה שעשה בתור תרי דרבנן לא מועיל לזמן שיהיה רק חד דרבנן; ולפ"ז גם יש להזהיר לנער להתפלל ערבית בלילה זה תיכף בצאת הכוכבים ולא לאחר, כדי שלא ישאר בינתיים בלי ברכת התורה. עיי"ש.

ויש לעורר דמאידך יש ג"כ להזהיר לנער שלא יתפלל בלילה זה מוקדם, כמנהג המתפללים ערבית לפני הערב, דתפילת ערבית לאחר שיגיע הזמן הוא חד דרבנן, וכשמקדים להתפלל קודם הלילה הוי עדיין רק תרי דרבנן. ואינו יכול להקדים את הזמן. ויעויין מ"ש הבן איש חי (ש"ב בראשית סעיף יד) גבי קטן שהגדיל בליל שבת, שלא יקדש מבעוד יום אלא בלילה, כיון שאינו יכול להקדים הזמן. [ויש לדייק בדברי מהרי"ל הנז' שהנער לא יהיה ש"צ אם מתפללים ערבית לפני השקיעה, ויש שהוכיח דהנער עצמו עכ"פ יוצא אע"פ שהזמן מוקדם, עיין משיב דבר סי' י"ח. אבל יש לדחות דלא דיבר אלא כפי הנהוג, שהיו נערי בר מצוה מתפללים ש"צ. עיין בעט"ז סק"ו ודו"ק].

ז. גם לגבי דאורייתא א"צ מעת לעת

ולהלכה שאין צריך מעת לעת כדי שיתחייב במצוות, אין נידון אם יצא ידי חובה במצוה שעשה מיד בתחילת שנת י"ד אפילו לגבי מצוות דאורייתא, כגון קריאת שמע, דהא מדאורייתא הוא כבר גדול ויוצא בשופי במה שעשה תיכף בכניסת שנת הארבע עשרה.

והנה, הראשונים הנז' שפסקו שלא בעי מעת לעת בשעות כדי להתחייב במצוות, לא גילו לנו מה טעמו של דבר, אלא רק כתבו ראיות שכן מוכח בסוגיות אחרות. ובפשטות למה לן למימר שנתחדשה כאן הלכה מיוחדת

בתורה שאע"פ שצריך שנים שלמות שלו לא צריך השלמת השעות, אלא יש להסביר דכיון דיסוד קבוע הוא בכל התורה שמקצת היום ככולו, א"כ כיון שאין פסוק מיוחד שמצריך מעת לעת בשעות (כמו בקדשים ובתי ערי חומה), א"כ ברגע שהגיע הלילה של שנת ארבע עשרה אמרינן שיש לו יום שלם אחרי שלש עשרה, ומתחיל חיובים של תורה.

וכן משמע קצת בב"ח (אור"ח סי' נג) שאחר שהביא לדברי המהרי"ל הנז', ביאר את הדברים וכתב: "דלא בעינן שלש עשרה שנה ויום אחד ממש, אלא שיהיו שלש עשרה שלמות - לאפוקי חסרון מקצת שעות, ולכן מיד במקצת לילה נתמלאו שנותיו, והוי גדול". וכ"כ עוד בתשובות ב"ח הישנות סי' קמ"ה להסביר את דברי התוס' שקים להו לרבנן שלא בעי מעת לעת "וטעמא נ"ל דהא כאן לא בעינן אלא דליהוי ג' שנים שלמות, ממילא במקצת יום אחד סגי. ואפילו במקצת לילה סגי, ודלא כאבלות" וכו' שם. וכן העתיק הלשון במג"א שם, ואחריו פסקו כל האחרונים כהב"ח.

ואם כנים הדברים, שפירוש הדברים דיום אחרון של שנת שלש עשרה נשלם כולו ברגע הראשון של שנת י"ד ע"י מקצת היום ככולו, וג"כ כיון שהילד עתיד להתחייב באמצע יום זה מדאורייתא אי אפשר שיתחייב רק חצי יום וחיוב כבר מתחילתו, יעויין להלן מהחת"ס לגבי קטן שהגדיל באמצע יום הכפורים), לכאורה היה לנו לדון אם אמרינן מקצת היום ככולו גם גבי דברים דאורייתא. שהאחרונים נו"נ הרבה בזה (יעויין בשדי חמד כללים מערכת המ"ם כלל קד), אמנם כבר הגאון החקרי לב (אור"ח כלל א' סי' כח) סידר כל המקומות שאמרינן בהם שצריך זמן שלם לעומת המקומות שאמרינן בהם מקצת היום ככולו, וכתב "ונלע"ד דמסתמא בכל דבר יש לומר בו מקצת היום ככולו, זולתי היכא שנתפרש בו. ולא דוקא במידי דרבנן קי"ל הכי אלא אפי' בדאורייתא", והוכיח מהא דנזיר (טז ע"א) שהאומר הריני נזיר סתם, הוא נזיר שלשים יום, ומדאורייתא מתגלח ביום השלשים עצמו ודי בכך. הרי שמקצת היום ככולו גם לגבי דאורייתא. [ואע"פ שבמשנה כתוב שהאומר סתם הריני נזיר מגלח ביום השלשים ואחד, כלומר אחרי עבור כל השלושים יום, זה רק מדרבנן, כדי שלא יטעו עם מי שאמר בפירוש "הריני נזיר שלשים יום" שאז מדאורייתא מגלח רק ביום שלשים ואחד כי צריך להיות נזיר שלשים ימים שלמים "עד מלאת ימי נזרו". וכמ"ש זה התוס' בדף טו ע"א ד"ה אמר]. ואמנם הגאון מעדני מלך (הובא בשד"ח שם) חלק, מ"מ כל האחרונים דחאוהו להדיא עיי"ש, שאמרינן מקצת היום ככולו אפילו לגבי דאורייתא, ואפילו לכתחילה.

וממילא גם אם ביאור הדבר שלא צריך לנער מעת לעת הוא מפני שמקצת היום ככולו, זה מהני אפילו לדאורייתא. ולפ"ז, נער שנעשה בר מצוה וקרא קריאת שמע בהיותו בן י"ג שנה שלא מעת לעת, אינו צריך לחזור ולקרוא שוב קריאת שמע כשיגיע זמן שנהיה גדול מעת לעת.

ראוי לו שבלילה זה לא יקדים להתפלל ערבית מהזמן וגם לא יאחר, ויכוון בברכת אהבת עולם לפטור את ברכת התורה. וכן אם ירצה להחמיר על עצמו יחזור לקרוא שוב קריאת שמע של ערבית (או של שחרית והנחת תפילין) כשיגיע להיות בן י"ג שנים מעת לעת בשעות.

הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א

סיור ב"גני הבאים"

בחפיפה ובעכו ובעוד מקומות ישנם גני פאר, השיכים לבני כת הבאים, ובחפיפה ישנו גן מפואר של בני הכת הנקרא "הגנים התלויים". האם מותר להיכנס ולטייל בגנים אלו?

**תשובה:** שנינו בע"ז (ט"ז, ב') הרחק מעליך זו מינות. והקשו התוספות (ד"ה הרחק) דהא מצינו דכמה אמוראים ביקרו בבית אבידן. ותירצו שהיה זה בכדי להתווכח עם העובדי העבודה זרה ולא היה מקום מינות של ממש אלא מקום שנועד לויכוחים. והרמב"ם (בפירוש המשניות ע"ז פ"א) כתב שאסור לנו לבקר בבית ע"ז ואין לראותו ובהלכותיו כ' הרמב"ם (מאכלות אסורות ספ"א) שהנוצרים הינם עובדי ע"ז וממילא דין כנסייתם כדין בית עבודה זרה לכל דבר, ובברכ"י (קמ"ט ב' בהג"ה) כתב שכמו"כ אסור להכנס לחצר ע"ז אפילו ע"מ לשוחח עם אחד מהם, וכ"פ השו"ע (יו"ד ק"ג). והאריכו הפוסקים בגודל איסור חמור זה. ומובא בספר חסידים (תל"ה): מעשה ביהודי שהלך בחצר בית הע"ז ושמע בת קול מכרות "ואותי השלכת מאחורי גבך" והיה מתענה כל ימיו. ועי' אג"מ (יו"ד ג' קע"ט אות ו') ובספרי שלהי דקייטא בזה.

וגבי מסגד המוסלמים כתב בשו"ת אבני ישפה (ח"א קנ"ג) שמותר להכנס לשם, מהא דב' הגאון מו"ה אלעזר יצחק בשו"ת חוט המשולש (סי' כ"ח) דשרי מדינא לבנות בית תיפלה למוסלמים, מפני שעיקר ההתאספות שם היא לעבודתם, וזה לא מקרי משמשי ע"ז שכתב השו"ע (יו"ד קמ"ג ב') דאסור לבנות עם העכו"ם כיפה שמעמידים בה ע"ז, משום דשם עבדו ע"ז ומשא"כ הכא שאין בניניהם מיועדים לע"ז, והו"ד בדרכי תשובה (קמ"ג, ח'), ונלמד מדבריו שאם מותר לבנות מסגדי מוסלמים כ"ש שמותר להכנס לתוכם. וכתב דכן הסכים עימו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (וצוק"ל). ועי' שו"ת ציץ אליעזר (חי"ד צ"א) שכתב דאסור להכנס למסגד, ע"ש.

והנה מבירור (בכתב ובע"פ) שערכתי בארוכה עם אנשי כת הבהאים בחיפה, עיקרי אמונתם ודתם היא שיש בורא לעולם והוא ברא לבדו את כל הנבראים, ושמעתי מהם עיקרי דתם וכו' וכו' ואין בדבריהם כפירה וע"ז כי אם דברי הבל ושטות.

ולפי"ז נראה דשרי לבקר בגנים (אשר נועדו לפי פרסומיהם לפאר את מקדשם), מפני שאינם עובדי ע"ז, ואין בגן משום נוי ומשמשי ע"ז. ואף שמתפללים במקדשם, מ"מ שמעתי

ח. גם לגבי הוצאת ממון א"צ מעת לעת ומצאנו עוד בהלכות עדות (בחושן משפט סימן לה), שעדות קטן פסולה, ועדות של גדול היא כשרה גם להוציא ממון, שגדול הוא מגיל י"ג שנים ויום אחד, ומבואר שם באחרונים (הסמ"ע, והש"ך, והתומים, וערך השולחן, ועוד), שמיד בכניסת ליל שנת הי"ד הוא גדול וכשר לעדות. ומוציאין ממון על פיו. ואין צריך שיעברו עליו י"ג שנים מעת לעת.

ט. אין עדיפות למעת לעת על פני ליל שנת הי"ד ויתירה מכך: ילד שנעשה בר מצוה "מעת לעת" כבר בליל שנת הארבע עשרה, אין לו עדיפות על פני מי שהמעת-לעת שלו יגיע רק למחר אחר הצהריים. ולכן פסק בשבות יעקב (הנ"ל ח"ב סי' קכט) בדבר המנהג שבשבת מעלין לתורה את הבר מצוה, ואירע באותה שבת שני בר מצוה, אחד שהמעת-לעת שלו היה כבר בליל שבת, ואחד שהמעת-לעת שלו הוא רק למחר אחר הצהריים, כלומר אחר הזמן שעולים וקוראים בתורה, שאין לראשון זכות יותר מהשני, כיון שלהלכה שניהם נעשו בר מצוה באותו רגע בדיוק, בתחילת כניסת ליל הארבע עשר. (וא"כ אם יש שתי עליות שוות יעשו גורל).

י. פירות העולים

א. דעת השאילתות ועוד איזה אחרונים דאין הקטן נעשה בר מצוה עד שיעברו עליו י"ג שנים שלמות מעת לעת.

ב. דעת כמה אחרונים, ויש מי שכתב שכן גם דעת רב האי גאון, שאין הקטן נעשה בר מצוה עד שיעברו עליו י"ג שנים ויום אחד שלם.

ג. דעת רוב הפוסקים להלכה ולמעשה שתיכף בהיכנס ליל הראשון של שנת ארבע עשרה נעשה הקטן בר מצוה וחייב בכל המצוות מהתורה.

ד. גם לגבי דברים דאורייתא, וגם לגבי להוציא אחרים ידי חובה, וגם לגבי להוציא ממון בעדותו, וגם לעומת נער שנעשה בר מצוה מעת לעת לפניו, אמרינן שנעשה הקטן גדול גמור תיכף בכניסת ליל שנת הארבע עשרה.

ה. יש לעיין אם מצוות שעשה הקטן בקטנותו מועילות לו גם כשנעשה גדול, (כגון להשאילתות: אם בירך ברכת התורה בבוקר הראשון של שנת י"ד ונעשה בר מצוה מעת לעת רק אחר כך אם צריך לשוב ולברך, או להחולקים: אם בירך ברכת התורה בבוקר אחרון של שנת י"ג והוא נעשה בר מצוה בתחילת ליל שנת ארבע עשר אם צריך לשוב ולברך). ולגבי מצוות דאורייתא יש מי שהחמיר. ולגבי מצוות דרבנן יש להקל.

ו. להמבואר בפנים עולה למעשה, שנער בר מצוה לא יברך ברכת התורה פעם שניה, לא בכניסת ליל שנת הארבע-עשרה, ולא בהגיע המעת לעת של שלש עשרה שנה שלמות, אלא רק בבקרים כרגיל. ואולם



מפיהם שמתפללים בו אך ורק לאלוקים ולא למנהיגם כלל. ואף א"נ דאיכא למיחש ומפני דמנהיגם נחשב ע"י לשליח האלוקים (עפ"ל). הא לא מיגרע מביקור במסגד, אשר דעות הפוסקים הנ"ל להתירא.

**ולענין הלכה למעשה נחלקו בדבר גדולים וטובים וצ"ל ויבלחט"א מרבני חיפה והצפון, ולאחרונה שטח הגר"ח כץ את הנתונים לפני מרן הגרי"ש אלישיב ואמר הגרי"ש שאע"פ שמעיקר הדין מותר להיכנס ל"גני הבאהים", מ"מ אין זה נאה ליהודי שומר תורה להיכנס למקומות שכאלה, של בני דת לא לנו.**

**ובעת חיה יצא לאור ספר "מנוחת אמת" להגר"מ גרוס, ושם (פ"י כ"ה) כתב וז"ל: אין לבקר בגן הפרסי [הבאהי] שבחיפה ועכו, שהוא ליד מקדשי הבאהים. וגם אם מעיקרא דדינא שרי, עיין שו"ת דבר דוד (ח"א סי' כ'). מכל מקום מכווער ומגונה הדבר.**

### הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך בני ברק

#### הדחת כלים בשבת

(א) כלי אכילה מותר להדיח בשבת, רק אם בדעתו לאכול עוד סעודה. (שו"ע או"ח סימן שכ"ג, סעיף ו')  
(ב) כלי שתיה מותר להדיח כל השבת, שכל היום ראוי לשתות. (שם)  
(ג) אם ברור לו שלא ישתה עוד שוב, אסור להדיח כלי שתיה. (שו"ע הרב, שם סעיף ו')

(ד) כשצריך עוד לכלי אכילה, או לכלי שתיה, מותר להדיח אפילו עשר כלים, אע"פ שאין צריך אלא כלי אחד לאכילה או לשתיה. (שו"ע הרב, שם סעיף ז')

(ה) ויש להסתפק אי דוקא כשכוס אחת אינה דומה לחברתה, מותר להדיח כולה שמא ירצה בזה או בזה, או אפשר אפילו כל הכלים שוין, מ"מ כיון שכל אחד ראוי הותרו כולן. (פרמ"ג בא"א שם ס"ק ח') ולמעשה מותר בכל אופן להדיח כולן, וכמו ששמע מלשון המשנ"ב (שם ס"ק כ"ו), ודו"ק.

(ו) אסור להדיח כמות גדולה מאד של כלים, על סמך שצריך לאחד מהם, דהוי טירחא יתירה. (שו"ת משנה הלכות, ח"א סימן פ')

(ז) אם בליל שב"ק היו לו אורחים, וממילא היה צריך להשתמש בהרבה כלים, וביום שב"ק לא יבואו האורחים אצלו ואין לו כלים לסעודת היום כפי הצורך, כיון שמותר להדיח מקצתן, מותר להדיח כולן. (שו"ת חיי הלוי, ח"ה סימן ל"ז)

(ח) להדיח כלים שאין צריך להם כלל, ע"י עכו"ם מותר רק באופן שעושה העכו"ם אדעתיה דנפשיה. (שו"ת תשובות והנהגות, ח"א סימן רכ"ד)

(ט) טוב להחמיר שאם יש לו כלים אחרים נקיים בארון, שלא להדיח את מה שכבר השתמש, ע"מ להשתמש בהם שוב לצורך שבת. (שו"ת שבט הלוי, חלק ו' סימן מ"ב)

(י) אם אין לו כלים אחרים נקיים, רק כלים יקרי ערך, שאינו משתמש בהם רק במקרים מיוחדים, מותר לו להדיח הכלים המלוכלכים. (שו"ת בצל החכמה, ח"ד סימן ק"ל)

(יא) אין להדיח כלים המיוחדים לשימוש בשבת, לצורך שבת הבאה. (תהילה לדוד, סימן ש"ב ס"ק י')

(יב) אם נתרבה כלים מלוכלכים שמאוסים עליו, ומדיח אותם כדי שהבית יהיה נאה יותר לכבוד שבת, מותר אף שאין צריך אותם להשתמשות. (שו"ת מהרש"ג, סימן ס"א)

(יג) מותר לשרות כלים במים אחר הוצאת התבשיל ממנו, כדי שלא ידבק שארית המאכל בדופני הכלי, אבל אם כבר נדבק שארית המאכל בדופני הכלי, אסור לשרות הכלי במים בשבת. (שו"ת מחזה אליהו, סימן נ"ה)

### הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך בני ברק

#### דברי תורה באמצע סעודה

(א) מצוה על כל אדם ללמוד תורה על שלחנו, שכל שלחן שלא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים. (אבות פ"ג מ"ג)

(ב) אינו יוצא במה שמברך ברכת המזון.

(משנה ברורה, סימן ק"ע, ס"ק א')

(ג) טוב לומר אחר ברכת המוציא מזמור ה' רועי לא אחסר, שהוא דברי תורה ותפילה על מזונותי. (מ"ב שם)

(ד) אם מהרהר בדברי תורה יצא.

(כף החיים, או"ח סימן קנ"ז, ס"ק ט"ז)

(ה) בדיעבד יוצא באמירת "מים אחרונים חובה".

(בן איש חי, שנה ראשונה, פרשת שלח, אות ז')

(ו) יוצאים במה שאומרים על נהרות בבל קודם ברכת המזון, ובשבת ויו"ט ור"ח שאומרים שיר המעלות בשוב וגו', אמנם מי שיכול לקיים ללמוד דברי תורה ממש מה טוב. (ערוך השלח, שם סעיף א')

(ז) אף בסעודת מצוה צריך לומר דברי תורה.

(ערוך שי, סימן רצ"ב)

(ח) כשלומד על השלחן מתוך הספר, צריך להשיג מאד, כי שכיח להיות בספרים תולעים קטנים, ויוכל לבוא לידי איסור, חס ושלוש.

(קיצור שלחן ערוך, סימן מ"ב, סעיף ה')

(ט) מלבד הלימוד של קודם אכילה, ילמד איזה לימוד אחר אכילת כזית תיכף.

(שלחן הטהור, לבעל השומרי אמונים זצוק"ל, סדר השלחן, דף ר"ט ע"א)

(י) יש נוהגים ללמוד פסוקי תנ"ך, ומשניות מסכת מידות, וגמרא והלכה, ומדרש, ומאמרי זוהר המדברים מענייני האכילה, ויעויין בשלחן הטהור, שם (דף ר"ב- רכ"ח), שסידר כל סדר הלימוד בשעת האכילה, עיין שם וינעם לך.

#### חידושי פרשה מאת

### הרה"ג כפיר ברוך מבורך דודן שליט"א מבשרת ציון

## פרשת ואתחנן

### סבר פנים יפות

הגמרא במסכת ברכות (ט"ג:) מספרת, לאחר חטא העגל, לקח משה רבינו את אוהל מועד והוציאו מחוץ למחנה, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר את האוהל למקומו. וביאר רש"י היכן מצאנו שהסביר הקב"ה פנים לישראל, מן הפסוק המובא בפרשתנו "פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש" (דברים פרק ה' פסוק ד').

עוד הוסיף לבאר בספר הכתב והקבלה (שמות פרק ל"ג), אחר שנשברה רוחם של העם על חטא העגל, והיו מתחרטים ומכניעים את לבם, דיבר הקב"ה עם משה רבינו ובקשו שלא יתנהג עמם כמנודים ונוזפים, אלא יאיר להם פנים כדרך המקבל את חבריו בסבר פנים יפות, כאשר ידבר איש אל רעהו האהוב עליו.

ומכאן למדנו שיש להסביר פנים לזולת, וכפי שמובא במסכת אבות (פרק א' משנה ט"ו) שמאי אומר הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. והקשה המאירי בפירושו בית הבחירה על מסכת אבות, למה הזכיר התנא את המילה "בסבר" ולא אמר "בפנים יפות" בלבד, אלא לפעמים אין לאותו אדם מצב רוח, וביקורו של השני הוא לטורח עבורו, אך בכל זאת מכוון שהלה בא בצל קורתך חייב אתה להנעים לו עמך כדי שלא יפגע מרצינות פניך, ודי שהאורח יהא "סבור" שאתה מחבבו ורוצה בביקורו.

ובגמרא בכתובות (קי"א:) אמרו חז"ל "טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב", וביאר הגאון הרב אביגדור נבנצל שליט"א, רב העיר העתיקה, מכוס חלב אפשר לחיות יום או יומים, אבל מחיוך אפשר לחיות לדורי דורות, אם זכית לקרב יהודי לתורה ע"י חיוך והארת פנים כל בניו לדורותיו זכית לקרב, ללמדנו מה שזה חיוך ומה כוחה של הארת פנים, ומה גם שלחיוך לא עולה כסף, ועולה פחות מכוס חלב, אך שזה הרבה יותר. עד כאן לדבריו.

וכך היו נוהגים רבותינו, להאיר פנים לכל אדם, וכפי שמסופר על הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, שהיה מאיר פנים לכל אדם, ואף בעת שנפטרה אשתו הרבנית, והיה בדרך לחדר המתים שבשערי צדק, פגש באברך שלא ידע מענין הפטירה, וסיפר לו הלה שאשתו ילדה בשעה טובה לפני שעה קלה, הרב האיר לו פנים, ברכו בלבביות איחל לו מזל טוב ונפרד ממנו למבלי שפניו יסגירו דבר, ומשם פנה אל מתו... ועד כדי כך האיר הרב פנים תמיד לכולם, עד כדי כך שביום פטירתו לא מצאה העיתונות תמונה לפרסמה, כיון שבכל התמונות הרב היה מחיוך. (התורה המשמחת עמ' 255).

ובהארת ימים אלו, ימי ט"ו באב, בהם נערכות חופות רבות, ונבנים בתים רבים בישראל, הגה חיוב מיוחד מכל התורה כולה מצאנו אך ורק בסעודת השבע ברכות, בה קבעו חז"ל שחייב שיהיו פנים חדשות בכל סעודה, (כתובות ז:), ובעלי הרמז כתבו שהטעם לדבר כדי ללמד את החתן עוד בשבוע הראשון לנישואין, תמיד לתת לאשתו שמחה עם פנים חדשות, ורק בשבת שבה ברך ה' את האדם במאור פנים, בה אין צורך בפנים חדשות. (המדריך לנישואין הרב נפלי גרינבוים שליט"א).

וה' יזכנו לקדש אורחותינו ומידותינו בקודש!

## פרשת עקב

### חודש אלול

בפרשתנו מתאר משה רבינו כיצד עלה השמימה להוריד לעם ישראל את לוחות הברית. לוחות הראשונים אשר היו כתובים באצבע אלהים, לוחות השניים אשר פסל הוא עצמו, ופעם נוספת עלה משה רבינו השמימה לבקש סליחה ומחילה על חטא העגל.

רש"י בפרשתנו (פרק ט' פסוק י"ח) מבאר את סדר העליות ומה תאריכן וכיצד ארכו ארבעים יום בכל פעם. בפעם הראשונה עלה משה רבינו בו' בסיון וירד בי"ז בתמוז, ואז שיבר את הלוחות הראשונים. בפעם השנייה עלה בי"ח בתמוז לבקש סליחה מהקב"ה על חטא העגל, והקב"ה אמר לו לפסול לוחות שניים, ואז ירד בכ"ט באב. בפעם השלישית עלה משה רבינו בא' אלול וירד ביום הכפורים, ובו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ואמר לו למשה רבינו "סלחתי כדברייך", ולכן הוקבע יום הכפורים למחילה וסליחה.

וכתבו הטור והבית יוסף (סימן תקפ"א) הואיל וימים אלו שבינן א' אלול ועד יום הכפורים היו ימי סליחה ומחילה, משום כך תקנו חכמים לתקוע בשופר מראש חודש אלול כל החודש כדי לעורר את העם לתשובה, ומרבים בסליחות ותחנונים.

ובענין חובת התשובה בימי חודש אלול, מביא בעל המעם לועז (שמות עמ' תת"ד) משל לשועל שמצא שער העיר פתוח, נכנס וחטף מאכל שנודמן לידו, וכשחזר כדי לברוח מצא השער נעול, מה עשה כדי להנצל מרודפיו, עשה עצמו כמת, והשתרע ארצה, בא אדם אחד ואמר, רוצה אני לקצץ זנבו כדי לעשות ממנו מטאטא לכבוד את הבית, כסגולה כנגד המזיקים, שמע השועל דברים אלו לא נע ולא זע ממקומו ואמר בלבו, אתן לקצץ את זנבי ובלבד שאציל את נפשי, ונתן לקצוץ את זנבו, בא אחר ואמר רוצה אני לעקור את שיניו, וסגולה כנגד עין הרע, אתלה אותן בצוארו של תינוק. אמר השועל אתן להוציא את שיניו, ובלבד שאציל את נפשי, ולא אודיע שאני חי, ונתן לעקור את שיניו. בא אחר ואמר אפשוט את עורו של השועל



ואשתמש בו, אמר השועל כאן כבר אין זה דבר של מה בכך, אלא חיי תלויים בזה, נמלט השועל והציל חייו. ומסיים המעם לועז ואומר, הנמשל הוא לבן אדם אשר בכל השנה מעלים עיניו מלשוב בתשובה, אך בהגיע ימי אלול, אין זה הזמן להעלים עין ולהעמיד פנים של מה בכך, אלא יתאמץ לשוב בתשובה שהרי חיי נפשות תלויים בהם. עד כאן לדבריו.

השבת הזו בה אנו מברכים את חודש אלול נתעורר כולנו לתשובה, ויהי רצון ונכתב ונחתם כולנו לחיים טובים ולשלום.

### מדור מכתבים למערכת

הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א  
מח"ס "ויכתב מרדכי"  
תניבות.

בס"ד ד' תמוז תשע"ב

למע"כ ידיד אלקים, ידיד נפשי, המאווה ג' לממשלת התורה, המנורה הטהורה, מזכה הרבים, מיחידי סגולה שהמה מועטין, מרביץ תורה לאלפים, פאר מקדושים, מזר"ק הטהור, ענותן ושפל ברכ' וכו' וכו' הגאון האדיר כמוהר"ר רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א בעמח"ס "מרי"ח ניוח" ועו"ס נפלאים-מנקי הדעת בעי"ת עפולה יע"א

אחדשה"ט וש"ת הרמה באה"ר כראוי, באתי בזה לאשר ראיתי בגליון הנפלא "מרי"ח ניוח" (פרשת שלח תשע"ב) בפרשת בחוקותי תשע"ב) מכתב מבחור א' בשם מ.ד. בו קורא תגר על ב' עניינים בעלון זה הנפלא. וחשבתי כמה זמן אם להגיב או לא אך לבסוף נטלתי קולמוסי ואכתוב את שעלה בליבי בעת קריאת הדברים.

א: כותב הבח' מ.ד. הי"ו להציע לכת"ר לכתוב את הקובץ בצורה תמציתית כך שיהיה חומר מעט המחזיק את המרובה ואומר כי בתחילה היה קורא את כולו וכעת לא קורא אותו בגלל ריבוי הדברים וכן בגלל מאמרים תורניים מאספים וקבוץ טעמי המנהגים וכו' עכת"ד.

הנה לענ"ד ממה שזיכני השי"ת להכיר קובץ חשוב זה ואת עורכו מזה כשנתיים נראה כי זוהי מטרתו של הקובץ ללקט שושנים ומאמרים בעניינים שונים ולהביא במה להרבה ת"ח שאין שמועתם מתבדרת בבתי מדרשות מחמת שאין לאל ידם אפשרות לפרסם הדברים או שלא כותבים הרבה ועוד סיבות שונות, וכשיש כזה קובץ זה נותן להם חשק לכתוב ולחדש ועי"ז שמגיע קובץ זה להרבה אנשים וכל אחד כותב הרי עי"ז מתרבה ומתגדל עסק התורה והכל בזכות אותו הקובץ הנכבד. ויש המון קבצים כעין זה שהתפרסמו עם השנים כגון "הנשר", "סיני", "אור תורה" ודומיהם. ואמת כי הם יצאו אחת לחודש או לרבעון וכיו"ב אך ב"ה שזיכנו שיש כזה קובץ נפלא שיוצא אחת לשבוע ויש בו עשרות נושאים ועניינים שנתלבנו בין בתריו. יזכה הקב"ה את העורך היקר שימשיך כך עוד שנים רבות, אמן.

ומי שלא מעוניין לקרוא בקבצים כעין אלו ואוהב את הקיצור בבחינת ויאמר לקוצרים ה' עמכם- הנה לא חסרים עלונים למיניהם וקבצים תורניים עם קיצורי הלכות, לך נא קחם משם ויערב לך ומה לך כי תלין על קובץ נפלא זה שנותן במה לרבים, ודי בזה.

ב: כתב הבח' מ.ד. הי"ו כי מאוד מפריע לו ריבוי תוארי הכבוד וכיון שהוא גדל בבית של חסידי חב"ד ששם תוארי הכבוד רחוקים כרחוק מזרח ממערב, וכותב כי כתיבת תוארים מביאה גאוה ומציע כי אין לציין ליד כל אחד משמות הכותבים איזה ספרים הו"ל והיכן הוא משמש בקודש כרב וכו' וכותב כי זה אינו מוסיף לכבוד התורה אלא לזילות בעלמא עכת"ד.

וכתוצאה מדבריו הביא כב' את דברי מרן הגאון רבי אליהו מני זי"ע בספרו הקדוש "כסא אליהו" נגד כתיבת תוארים וכו' וכן הדפיסו כת"ר בהקדמה לקונטרס "בחוקותי תלכו".

הנה כעין דבר זה ראיתי בספר "להתעלות" ח"א למורי הגאון רבי זאב גינצבורג שליט"א משם הסבא מקלם כי אין להרבות בתוארים, וכשראה שכתב א' במכתב על פלוני "המאור הגדול" אמר כי תואר זה נכתב על השמש (איני זוכר כרגע איה מקום כבודו בספר).

מ"מ כיום נפוץ הדבר לכתוב תוארים וכולם יודעים שזה דרך כבוד בעלמא, וכפי שיראה הרואה במאות איגרות שכתבו אדמו"ר"ם וכן בשו"ת"ם, וראה להגר"י משאש זי"ע במאות מקומות בספריו "אוצר המכתבים" תוארים מופלגים וכן מרן הגרע"י כותב תוארים על גדולי ישראל וזה פשוט ואין להאריך בדבר שיד הכל ממשמשים בו. אמנם וודאי כי על מקבל מכתב כזה לדעת למה להתייחס ולמה לא, וזה ברור.

אמנם יש כאלה גדולים שכך הוא מנהגם שלא לכתוב שום תואר שאינו אמיתי וכל מילה שלהם בסלע, אך אלה שכן כותבים זה ידוע ומפורסם שכך הוא המנהג דרך כבוד ולא שכל הנכתב שם תואם למציאות.

ויש לי כמה מכתבים שכתבתי לגר"מ מאזוז שליט"א ובתשובתו שהחזיר לי מחק כמה מהתארים וכתב מעליהם סימן שאלה כזה? לומר שאלה אין בו, אך על שאר התוארים לא העיר. וכי ח"ו תהיה הו"א שיש בזה גאוה?!? הס מלהזכיר, ומי לנו ענותן ממרן הנאמן"ן שליט"א א כידוע, אלא שאדם היודע את מקומו לא עולה בראשו גאוה מכל מילה שכותבים עליו.

ומה שכתב הבח' מ.ד. הי"ו שבחב"ד אין נהוג כלל תוארי כבוד, הנה המעיין באגרות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (שאמש חל יום פטירתו) יראה במאות מכתבים תוארים לנמען כגון "לכבוד הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ בעל מידות תרומיות ענף עץ אבות וכו'" (ח"י עמ' צ"ט), "כבוד הרב הגאון המפורסם חו"ב סווע"ה סדרן ופלפלן וו"ח אי"א בעל מדות תרומיות איש אשכולות וכו' מהוררי"א הלוי שליט"א רב ראשי" (שם עמ' שס"א) ועוד רבים.

ומה שהציע שכאשר מביאים דבר מכותב מסויים לא לכתוב כמה ספרים הו"ל ובאיזה משרה הוא משמש, הנה מתוך ניסיון וכמדומני שרבים יכולים להעיד על כך כי כאשר רואים מאמר תיכף מסתכלים לראות מי כתבו, אם רואים שהכותב אדם גדול בתורה וכתוב ע"י שמו הגאון רבי פלוני שליט"א מח"ס שו"ת פלוני, רב עיר פלונית וכיו"ב הנה מיד מתחשבים בדבריו, אך אם יכתבו רק ר' פלוני הי"ו לא מתייחסים כל כך לדבריו. ולדוגמא, אם יביאו מאמר מכת"י רבינו יוסף חיים זי"ע בעל בן איש חי ויכתבו "מאמר מר' יוסף חיים ז"ל" הרי אף אחד לא יטרח לעיין בו בתשומת לב הראויה. אך אם יכתבו "מאמר מעצם כתי" של מרן רבינו יוסף חיים מבגדאד זי"ע בעל הבן איש חי" בוודאי יעינינו בו כראוי.

כמדומני שהארכתי די בזה וכל חכם יעשה בדעת!

ויה"ר שיזכה כת"ר להמשיך לעשות חיל ולהרבות תורה ולחבר עוד חיבורים יקרים ומועילים מתוך שובע שמחות וכו"ס, אמן.

בברכה רבה ואהבת עולם, ידידו עוז  
מרדכי אלמקייס

ג. כפי שכב' רואה מכתב זה עומד אצלי הרבה זמן מאז כתיבתו ואולי כבר אין צורך לפרסמו. אך כיוון שכת"ר ביקש מס' רב של פעמים הנני שולחו וכת"ר יעשה הטוב בעיניו.

הרה"ג אליהו כהן שליט"א  
מח"ס "מעדני המלך" ב"ח ועוש"ס  
אשדוד.

ב"ה. עש"ק פר' ואתחנן התשע"ב.

לכבוד רב רחומא'י גאון, מזכה הרבים, יאיר כוכבים לעולם ועד, כש"ת הרה"ג רן חיים יוסף מסעוד אבוחצירא שליט"א.

יקבל כב' את ברכותי מעומקא דלבא לרגל הוצאת גליונו החשוב והנכבד, המאה במספר, יהא רעווא שזכות הריח הניחוח של גליונו יעלה לריח ניוח קדם אבונא דבשמאי, ויעורר רחמי שמים שזכה במהרה לריח ניוח אשה לה' בעגלא ובזמן קריב אכי"ר.

א. ראיתי להרה"ג משה פרץ נר"ו ממקסיקו (עמ' 27) שכתב בשם חכם אחד נר"ו כי כביכול לא נוכל לאסור מן הדין להכנס במקוה נשים וכו'. וא"צ לכפול הדברים, והן אמת שלא ראיתי את דברי אותו חכם במקורם, אך לענ"ד לא יתכן להעלות על הדעת שדבריו נאמרו היכא שיש במקוה אחרים מלבדו, דמהיכי תיתי לחשוב כן, והלא כפי הנשמע אפ"י בדוכתי דפריצי טפי מפרידים במקומות ההלבשה וכדו'.

ועל כן נלע"ד ברור שדבריו נאמרו אך ורק לגבי טבילה במקוה נשים בשעה שאין שם אף אחד [כגון בשעות הבוקר], ואם אכן הוא כן לא ידעתי למה יהיה איסור בדבר, והלא מעשים שבכל יום שאברכי הכוללים מסיירים במקוואות ברחבי הארץ ולומדים כל פרט ופרט בביניהם, והמשגיחים נכנסים בתוך המקוה ומסבירים ומדגימים היכן בור ההשקה והזריעה והזחילה וכו' וכו', ואם יחפוץ מאן דהו לטבול שם [אלמלא האיסור מצד המועצה הדתית כמדומה], מי יכול למנוע בידו ואיזה צד איסור יהיה בדבר, ולא גרע מבריכת שחיה וחוף נפרד שהגברים נכנסים אחר צאת השואבות. וז"פ.

ב. ומ"ש בענין הסתכלות באשתו נדה, הנה הארכתי בזה בס"ד בספרי גדר שושנים (ס' קצה), וטרחתי לבאר את שיטתו של מרן מלכא הראש"ל שליט"א בטה"ב, וליישב מה שהקשו עליו אחרוני דורנו. ומ"מ הבאתי יקר שהדו"ת שמרן שליט"א עצמו מורה להחמיר בענין ההסתכלות במקומות המכוסים, ולא נאמרו דבריו אלא מעיקר הדין. וכן אמר לי מו"ר הגאון ר' יצחק יוסף שליט"א. וליראת האריכות אקצר, ומי שיחפוץ אשמח להעביר לו הדברים.

ג. ומ"ש בענין הסתכלות בעת הלידה, אעתיקה נא מה שכתבתי בקונ' הנ"ל (ס' קצה ס"ז): בטה"ב (ח"ב עמ' קסו) כתב, מותר לבעל להיות נוכח בחדר לידה בשעה שאשתו יולדת, כדי להשגיח שהכל יעשה בסדר נכון, וגם כדי לחזק את רוחה ולאמץ את לבבה, ומכ"ש ששהיא רגישה מאוד ונתקפת אימה ופחדים בשעה שאוחזים אותה הצירים ותבלי הלידה. אולם איסור לו להסתכל בה בשעת יציאת הולד, אלא יהפוך פניו לצד אחר. והנה מרן שליט"א הדגיש בלשונו "כדי להשגיח שהכל יעשה בסדר נכון" (וכמו שכן הוא באגרו"מ שצ"ן מרן שליט"א (יו"ד ח"ב סימן עה) שכתב שאינו רואה איסור להכנס לשם אפילו אם אין צורך), לאפוקי מהמנח"י שכתב שמותר לו להיות נוכח עמה רק אם איכא סכנה, שאם נתיר להם תמיד יבואו לידי מכשול, שזוהי חומרא יתירה לגדר וסייג, אך מעיקר הדין אין לאסור להכנס לשם כל שנוהג שלא להסתכל בה בשעת הלידה [וה"ה לפניו אם גופה מתגלה או בדיקות וכדו'], שאז היא בודאי בחזקת נדה, שאסור להסתכל במקומות המכוסים שבה, ובפרט במקום התורף. עכ"ד. והנה המנחת יצחק בגוף דבריו סתם ולא פירש לאיזה מכשולים כוונתו. ונלע"ד פשוט שכוונתו למה שצ"ן מרן שליט"א לדבריו דהמנח"י גופיה בחלק ד' (סימן כז) ולשו"ת באר משה ח"ד (ס' קכה. כצ"ל) שהבעל עומד על יד אשתו בעת הלידה ומחזיק בידה ומשממש בה, ששגיחה אסור [והוסיף הבא"מ שגם יהיה מוכרח לנקמה אחר הלידה שאל"כ ייראה כאיש היער בעיני הרופא ושאר הנוכחים, וכתב שדרכם למשמש גם במקומות שזהו דרך חוצפה, ובמנח"י ח"ד הנ"ל אסר אפ"ל אם האשה טוענת שתבוא לידי חולשת עצבים, וכתב שהיא טענת סרק מחמת שנשים דעתן קלה עליהן. ונראה שלזה התכוין גם השבט הלו" (ס"ק ג), והעמודים שמצ"ן מרן שליט"א הם לפי מהדורו תשמ"ו, ובמהדורות המאוחרות יותר נשתנו העמודים) שצ"ן מרן שליט"א, כפי שיעוי"ש. ומרן שליט"א התעלם מדבריהם אלו, ומסתמא הוא משום דלאו בשופטני עסקינן, או שידע שבא"י אינו מצוי שהבעל יגע באשתו, ובפרט לבני תורה ויר"ש, ולמי שכן עלול ליגוע לא יועיל לו שום איסור]. ורמז עוד מרן שליט"א למה שנתבאר לעיל שצ"ן קצד בענין אימתי נחשבת האשה כטמאה לפני לידתה. ע"ש. וע"ע קצד ת בני בני הענקין ח"א (ס' לג) באורך, ובפת"ש שרגא (ס' קצד, עמ' שטז). וע"ל נמי למר בריה דהרב משנה הלכות זצ"ל בספר כרתי ופלתי המבואר (עמ' תרצג) שכתב בזה דברי טעם מתוך יראת ה' טהורה.

ד. בגליון בלק התשע"ב דן הרה"ג אלון ארביב שליט"א בענין חשיבות הסנדק והמוהל וכו'. והנני מוצא חובה בעצמי לציין בכל נושא זה לספר קדמון בשם "סוד ה'" מהגאון המקובל ר' דוד לידא, שמאריך בכל הקשור לברית מילה, וכותב עניינים נשגבים ומשום מה לא ראיתי שיצינונהו, וכן תמיהא לי על הרה"ג המצויין ר' יוסף חי סימן טוב נר"ו שלא הזכירו בספרו החשוב והנפלא "מעדני יוסף" על ענייני ברית מילה, ועיין גם שם על פתגמא דנא.

ה. בגליון מטות מסעי דן הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א בענין הנוסע ברכבת הקלה לראשונה אם יברך שהחינו, וצייד עפ"י ד"הב"ח (ס' כט) שברכה זו נתקנה על שמחת הלב, וכל שיש לו שמחה יכול לברכה, ולא אמרינן בה סב"ל. וה"ה ברכבת זו. והנה אחהמ"ר לא ידעתי מה שייכת כמחה ברכבת זו, כמחמתה ככל אוטובוס כמעט [ואם יצאנו מהסכון בזמן, בלא"ה צריך לנצל את זמנו גם באוטובוס], וכמה דמים נשתקעו בה, ובנוסעי בה לראשונה בדרכי לסיום הש"ס עם מרן שליט"א אחזני צער מכל המראין בישין והערב רב שמילאו

אותה עד אפס מקום, וגם מצאוני השומרים הסובבים בעיר ושאלוני מדוע לא מודפס על הכרטיס את התאריך והשעה שעליתי, ולא הועילו כל הצטדקותי שזו לי הפעם הראשונה שאני נוסע ברכבת קלה זו, והכנסתי הכרטיס במקומו וקבלתייהו כמות שהוא, והמה נשאו את דדידי מעלי ואמרו שיחייבוני בקנס מוגדל. עוצו עצה ותופר כי עמנו אל. ובה שעתא נסתפקתי אם היה אדם יכול לברך שהחינו על כגון דא. ובפרט דמה שייכא בה שמחה עצומה, וכי היא חפץ שלו שהוא שמח בו, וגם אין זה ודאי דחשיבא ישוב הארץ, דלא דמיא לבונה בית חדש וכדו' המיועד לדירת קבע. ולא גרע ממצוה חדשה שלא מברכים עליה (חזון עובדיה ברכות עמ' תמט), ומרואה לראשונה את חברו שלא ראהו מעולם שאינו יכול לברך עליו (שם, תכח). ועי"ש בחזו"ע (עמ' תנב) שדברי הב"ח המה נסתרו מדברי הרשב"א בתשובה (ס' מה"ר), וגם הב"ח עצמו (ס' תלב) חשש לסב"ל בברכת שהחינו. ולענ"ד יש קצת מקום לדמותה למ"ש מור"ם (סוס"י רכג) שנוהגים לא לומר תתחדש על נעלים כיון שצריך להמית בהמה אחרת. והדבר ידוע ברכבת זו כמה אנשים נעקרו מבתיהם וחטויותיהם לכל אורך פסיה, וזכורני כמה מרמור היה להם בזמנו על שלא קיבלו פיצויים כרצונם, וא"כ לכאו' מה"ט נמי לא יהיה שייך לברך עליה שום ברכה.

בברכה מרובה ונאמנה 'הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום', 'יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם', וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכו ה'. אכ"ר.

ע"ה אליהו כהן ס"ט  
אשדוד

### הרה"ג אהרן הכהן קוליק שליט"א בני ברק.

לכבוד  
ריחמ"א שליט"א

אחדש"ת. שמחתי שנזדמן לי סו"ס להכירך, ולראות את זיו פניך המאירות פנים לכל אדם, יתן ה' שנפגש בשמחות עוד פעמים רבות.

ברצוני לברכך בברכת כהן לרגל הוצאת גיליון המאה, (בגימ' "חכם לב"). שתזכה להמשיך להגדיל תורה ולאדירה, מתוך בריאות איתנה ודעה צלולה, ופרנסה ברווח, ולא בדוחק, ונחת מכל יוצאי חלצ"ך.

בהזדמנות זו ברצוני להודות לך על שנתת לי האפשרות לעלות את פרות עמלי על שולחן ה' ולהיותם "מריח ניחוח".

בברכת כהנים באהבה  
ושבת שלום  
אהרן הכהן קוליק

נ.ב. צרפתי תמונה של המשגיח הגה"צ ר' חיים וואלקין שליט"א משגיח בישיבת עטרת ישראל, (הבאתי בשמו בגליון דברים עמ' 4), כשהוא מעיין בגליון מריח ניחוח.



ריחמ"א ס"ט  
עורך ומחבר מריח ניחוח  
עפולה.

בס"ד



לכבוד המערכת היקרה והחשובה "לדופקי בתשובה" שלום וברכה וכט"ס!

אחדשכתה"ט כנאה וכיאה באהבה רבה!

עלה בחכתי כמה שאלות ואשמח מאוד אם תוכלו להשיב לי עליהם, ושכמ"ה.

א. השתתפתי בברית מילה שהתקיימה כאן בעפולה, והגיע איזה שהוא מוהל מחוץ לעפולה וראיתי שהוא הולך לערוך את הברית מילה במגן "בורשטיין" (קלעמפ), שידוע שהרבנות הראשית לישראל אסרה אותו בשימוש, וכן דיבר על האיסור בשימוש במגן זה בשו"ת "ציץ אליעזר" (איני זוכר כעת באיזה חלק), וכתב שם על הנזקים שיכול לגרום מכשיר זה הן בהוה והן בעתיד, וכן יש בזה מכתב ממרן הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א, וכן דיברתי על זה המוהל המומוחה הרב ששון שליט"א מירושלים, ועלה בדעתי לשאול האם מותר לגנוב למוהל כזה את המגן לפני ברית המילה בכדי למנוע ממנו לעשות ברית המילה עם המגן הנ"ל, ואולי גם ימנע ממנו מלעשות במשך הימים הקרובים ברית מילה עם המגן הזה עד שישגי מגן נוסף.

ב. מה עדיף שכהן יעשה שיעלה לדוכן לברך ברכת כהנים או שיעזר ליהודי שאינו יודע להניח תפילין באופן שאין מישהו אחר שיעשה זאת.

ג. האם אפשר לברך ברכת הלבנה במוצ"ש של השבת הקרובה שחל בו תשעה באב דחוי שהוא בעצם ליל ל' באב או עדיף לחכות ליום המחרת באופן שאדם חושש שאולי לא יוכל לעשות במוצאי תשעה באב. וכן האם אפשר לעשות לפני תשעה באב מה הדעות בזה והאם יש בזה איזה פגם לעשות לפני מוצאי תשעה באב.

בברכת התורה ולומדיה  
רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא  
מח"ס מריח ניחוח עפולה

מערכת "לדופקי בתשובה"

תשובות להג"ל

בס"ד

לכב' מזכה הרבים הרה"ג רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א מח"ס מריח ניחוח

שמחנו לקבלת איגרתו

א. בענין לגנוב מכשיר מגן תלוי ד"ז בדין אי מותר לגנוב מחבירו דבר איסור דדנו בכך האחרונים ויש שהביאו ראייה מהא דחזינן שרחל גנבה את התרפים מאביה ש"מ דמותר לגנוב כדי להפריש מאיסור עליו בשו"ת בית יצחק אה"ע ח"א סימן ט"ז ס"ק ד' ובשו"ת אבני נזר יור"ד סימן קכ"א אך יש שדחו ראייה זו על באחרונים באורך וכן דנו דיתכן דיצטרך לשלם את הגניבה ועוד יש לדון דיתכן לאיסור לגנוב כיון דמצאנו מחלוקת בציור שההורים אומרים שאם לא ימולו במכשיר כזה ילכו למוהל רפורמי דבשו"ת ציץ אליעזר ח"כ ס' נב אסר גם בכה"ג. אך הגרש"ז אויערבאך הובאו דבריו בנשמת אברהם ח"ה חיו"ד ס' רסד סק"ג היתיר בכה"ג. וכן בשו"ת שבת הלוי למרות שח"ב/קל"ה האריך לאסור ד"ז בכל תוקף מכמה וכמה סיבות היתיר בח"ח ס' ריח באדם מבוגר שלא מוכן למול בלי זה וא"כ כיון שיש לפי פוסקים מסוימים אופנים שאפשר להשתמש במכשיר זה א"כ א"א לגנוב ממנו מכשיר זה.

ב. ע"י בפמ"ג סימן קכ"ח במ"ז סק"ב דדן אם מתרמי ליה מצות עשה כהשבת אבידה וכדומה מה עדיף נשיאת כפיים או השבת אבידה ודן דכיון דברכת כהנים לדעת הטור ג' עשין יש בה לכן אפשר שנשיאת כפם עדיף אבל להרמבם דלא הוי ג' עשין השבת אבידה עדיף כיון דיש בה ל"ת ועשה ע"כ ומוכח עכ"פ דכל מצות עשה גרידא שאינה כהשבת אבידה ודאי נדחית מפני ברכת כהנים.

ג. ע"י ברמ"א ס' תכ"ו סע' ב' תרנ"א סע' ח' דכתב דאין לקדש את הלבנה עד אחר ת"ב והטעם משום אבילות וגם הבאר היטב

הביא בכך בשם האר"י כיון שבמוצאי ת"ב נולד המשיח ומבשרים לישראל דעתידים להתחדש כלבנה וכן בכך החיים הביא דין זה ולא כתב דהספרדים נוהגים אחרת וע"י בביה"ל בס' תכ"ו דלמד מזה דאפ"ל באבל שחושש שאולי לא יוכל לקדש אחר ימי אבלו לא יקדש ע"י"ש. אבל יש שנהגו בירושלים לקדש הלבנה מיד במוצ"ש ק חזון וכן מבואר במעשה רב להגר"א אות קנ"ט דאין להחמיץ המצוה ולהמתין עד אחרי ת"ב וכן מבואר גם בערוה"ש ס' תקנ"א סכ"ב הביא דיש מפקקים על הרמ"א דהאידך נעבור על מצוה הבא לידנו וגם יש לחוש שמא יחלה או ימות ח"ו ולא יקיים המצוה אבל סיים שם דבכל זאת היכא דנהגו כמו הרמ"א נהגו.

נקוה שהשבנו על שאלתך באם יש לכם הערות או שאלות נוספות נשמח להשיב

בברכת תורה מערכת לדופקי בתשובה

הרה"ג משה פרץ שליט"א  
מנהל מחלקת הכשרות שע"י קהלת "מגן דוד"  
ורב"ב מדרש תורה"  
מקסיקו.

לכבוד ידידי הרה"ג ריח"מ אביחצירא נר"ו, שלום רב!

רב תודות על הקבצים המצורפים, ותשו"ח לו!

וראיתי בקובץ מרי"ח ניחוח גליון המאה דשדר לך, שכתבו בתחילתו בענין אם הילד נחשב לבר מצוה מתחילת יום מלאת לו י"ג שנה או דוקא מעל"ע. ויש עוד ענין בזה, והוא מש"כ הב"ח (א"ה סימן קעז אות ח), דג' שנים ויום א' לאו דוקא, אלא אפ"ל לא נכנסה בשנה רביעית אלא שעה א' בלבד. ע"ש. וכ"כ עוד הב"ח באו"ח (סימן נג). ושכ"כ בתשובה (סימן קמה). וע"י במ"ש האחרונים באו"ח שם, ולאומרי"ר נר"ו בס' אוצר הפרשה (ברכה לא ב). וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ט (חאו"ח סימן כו אות ה ואות ז) שהביא מדברי האחרונים בזה. גם ע"י בס' שערי זמנים (סימן טו) שהאריכו בזה. ובקובץ אוצר התורה (כסלו תר"צ סימן כד) הביא מכת"י הרב זרע אמת ז"ל בזה.

ונראה להביא ראייה לדברי הב"ח, מדברי התוספתא (ספ"ג דכתובות) שהובאה בש"ס (כתובות כט ע"א ומ"ע"ב ובחולין כו ע"ב), שהיא מקור דין זה, דהתם איתא, "קטנה מבית יום א' ועד שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס". ובסיפא איתא "וחכ"א קטנה מבית ג' שנים ויום א' ועד שתיבגר יש לה קנס". וכשם שברישא אין סברא כלל לומר דביומה הראשון אין יכול למוכרה, כמו"כ הכא שלש שנים שלימות בעיא ותו לא.

בברכה והוקרה רבה  
משה פרץ

שאלה לכבוד רבני הידברות הי"ו  
השאלה:

בס"ד לכבוד הרבנים היקרים של אתר הידברות שלום וברכה! ראיתי קונטרס הנקרא בשם "סוד החשמל" שכותב שהשנה הזאת היא שנת הגאולה אשמח לדעת מה דעת הרבנים היקרים של ארגון הידברות על מאמר זה ששמע ערוך בצורה נפלאה ומיוחדת וניכרים דברי אמת מתוך הדברים. בברכה רן יוסף חיים

התשובה:

שלום רב!

שאלה טובה; התשובה היא שהקץ סתום וחתום, ואף אחד לא יודע באמת. כל החשבונות שאמרו מקצת רבותינו, הם רק שנים ועיתים וזמנים, מסוגלים לגאולה ולביאת משיח, במידה וזכה הדור כולו, ולא מחייב שיהיו ראויים לגאולה. הדבר שבטוח הוא, אשר ודאי יגיע בסוף, ושכעת אנחנו בתקופה המכונה "עקבות משיח", ושהישועה קרובה מתמיד, ואף על פי שיתמהמה - אחכה לו בכל יום שיבוא!  
ברכה והצלחה;  
יעקב משה

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א  
מבשרת ציון.

בעזה"י אב הרחמן התשע"ב  
כבוד ידידנו החביב, ונוגה לו סביב,



מעוטר בכתרי תורה וכהונה, ושם טוב כדת נתונה, הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א. רוב שלום טובה וברכה,

### מורה צדק הפוסק במראות, האם יש לו ליטול ידיו אחר שנגע בעד בדיקה

בספר נטעי גבריא נדה ב' (עמ' תתרכ"ה) הביא שיש מהרבנים שנהגו ליטול ידים אחר נגיעת עד הבדיקה כדי להגוע במקום מטונף, ויש שלא דקדקו בכך, הואיל והוא צורך מצוה, אך מסתבר שזה דוקא כשהמשיכו בלימודם, אבל לפני התפילה בודאי יש ליטול ידיו ע"פ המג"א (סימן צ"ב סק"ה), שבדיעבד די בנקיון בעלמא לתורה, ורק לתפילה צריך נטילה. יעו"ש.

ועל כל פנים טוב ונכון ליטול ידיו, גם מבחינה הגיינית ונקיון, הואיל ולעיתים יש לאשה דלקת או פטריה וכיו"ב באותו מקום, והחידקים עוברים גם על גבי העד בדיקה ויכולים להתרבות ולעבור גם לידי הרב הפוסק, ויכול לבא לידי סכנה ב"מ, הואיל וידיים עסקניות הן, ובטעות יכול גם ליגע בפיו, או בעיניו, וכבר אירעו מעשים בזה מאז ומעולם, ועל כן הואיל וחמירא סכנתא מאיסורא, טוב ונכון ליטול ידיו אחר שנגע בעד בדיקה, ומה טוב שאף ירחץ ידיו בסבון. וה' ישמור צאתנו ובואינו לחיים טובים ולשלום.

### האם מותר לקבל עירוי דם מיהודי האוכל נבלות וטריפות

כתב הרמ"א (יו"ד סימן פ"א סעיף ז') חלב נכרית הרי הוא כחלב ישראל, ומ"מ לא יניקו תינוק מנכרית, אם אפשר בישראלית מפני שחלב נכרית מוליד טבע רע, ומטמטם את הלב, ע"כ. ולכאורה הוא הדין גבי עירוי דם מן הגוי, או מיהודי שאוכל נבלות וטריפות. אולם בשו"ת חלקת יעקב ח"ב (סימן מ') נשאל לגבי רב גדול וירא שמים המוטל על ערש דוי ביסורים קשים ומקבל עירוי דם, אם צריכים לדקדק שהדם יהיה מאנשים שאינם אוכלי טריפות ונבלות שמתמטם את המוח ומולידים טבע רע. והשיב, שעל אף שיש לדמות את המקרה לדין הרמ"א הנ"ל, עם כל זאת אין להחמיר כלל כי מו שזקוק לעירוי דם הרי הוא מסוכן או ספק מסוכן, ומימלא אין צריך לחכות על דם מאיש כשר. ואף שממדת חסידות יכול או צריך להחמיר, אף במקום חשש סכנה, מ"מ בנידו"ד כיון שאין זה כל כך בירור גמור דבתערובות הדם של אוכל טריפות ונבלות. גם כן שייך טמטום המוח והולדת טבעים רעים, כיון שכל זה אמור באכילה דרך הפה, ובדברים סתומים ונעלמים מן השכל אפשר שיש איזה חילוק, ואין לדקדק על זה, וזכות המצוה של וחי בהם תגן עליו להשריש ולגרש ממנו טמטום הלב ומדע רע. עכ"ד.

וכן כתב הראש"ל רבינו עובדיה יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר ח"ח (חחו"מ סימן י"א), שאין איסור מן הדין לקבל עירוי דם מגוי, כיון שעצם האיסור נשתנה ונהפך לדם, ועירוי הדם נעשה דרך איברים והורידים, ולא במאכל דרך הפה, ומ"מ מדת חסידות מיהא איכא, מכיון שהגויים אוכלים בשר טמא ונבלות וטריפות, והדם היוצא מהם גורם בודאי טבע רע בהשחתת המדות לישראל שיקבל את הדם, ולכן כשאין העירוי דם דחוף, משום חשש סכנה, ובפרט אם נמצא על ידו ישראל כשר, עדיף לקבל ממנו, אך במקום חשש סכנה, אין להתחסד מפני חומרת פיקוח נפש, ויעשו עירוי דם מדמו של נכרי המוכן ומזומן לכך. יעו"ש.

ובספר בדמיק חיי (עמ' 61) כתב שאין מניעה לקבל מנת דם שנתרמה מאוכל נבילות וטריפות, והביא בשם שו"ת הלל אומר יו"ד (סימן ע') דאין בזה איסור כלל, אף לחולה שאין בו סכנה, הואיל ואין זה דרך הנאתו באכילה ושתייה, אלא ע"י הורקה לגידים במכונה, שלא כדרך הנאתו לגמרי. יעו"ש, ועוד הביא מעשה המובא בספר הרב מפוניבו' (עמ' רצ"ג) על הגר"ש כהנמן זצ"ל שהוצרך לעירוי דם וביקש שלא ישתמשו בדם גוי, וכשעירו לו דם גוי, גופו לא הצליח לקלוט את הדם, עד שעירו לו דם יהודי. ע"ש.

ואנכי חזון הרבתי, שאין כל מניעה לקבל עירוי דם מיהודי אוכל נבילות וטריפות, הואיל וכתב רבי אברהם אזולאי בספרו חסד לאברהם (פרק ג'), שהדם היהודי שבלב מחובר מן אורי הנשמה, וכן מובא בעוד כמה מספרי הקבלה, ועל כן אף שאותו יהודי אוכל נבלות וטריפות, מ"מ נשמתו נשמה יהודית המחוברת לקדושה, וממנה נוצר הדם, ועל כן מותר לקבל ממנו עירוי דם. וה' ישמור עמו ישראל ברחמים, לבל יזדקקו לעירוי דמים, ויארץ ימינו ושנותינו בטוב ובנעימים. אכ"ר.

### המוצא פאה נוכרית של נשים ברחוב, שיש בה סימנים, האם יש לו לקיים מצוות השבת אבידה, או אסור לו להשיבה לבעליה.

הנה נספק להלכה שהמוצא שטר שיש בו ריבית, לא יחזירונו אלא יקרענו, (יעוין בסמ"ע סימן ס"ה סק"ה, וברמ"א יו"ד סימן קס"א סי"א), אך אם נעשה ע"י היתר עסקא יש להשיבו.

הוא הדין לכל דבר איסור ועבירה, כגון ספרים המצויים בהם דברי תועבה, וכל כיו"ב, שודאי אין להחזירם לבעליהם מדין לפני עיור לא תתן מכשול, וכן מדין לאפרושי מאיסורא.

והנלע"ד דאם יכול להשתמש בבגד זה בהיתר, כגון בגד אשה שאינו צנוע, אך יתכן ואשה זו לובשת את הבגד הנזכר מעל בגד צנוע, וכן בגד שיכול למכרו לגוי, וכל כיו"ב, יקיים מצוות השבת אבידה, דיש לתלות שהשימוש בו נעשה בהיתר, וראה עוד בזה בשו"ת שבט הלוי יו"ד (סימן ס"ב).

והוא הדין בנידונינו, גבי פאה נוכרית, יתכן והאשה הזו שמה את הפאה נוכרית תחת כובע, באופן שרוב הראש מכוסה, ואז לכולי עלמא שרי. ואף אם לא שמה תחת כובע, מ"מ הואיל ויתכן ואשה זו הולכת ע"פ רבותיה המתירים את הפאה נוכרית, הרי זה לה כהיתר, ודמי לשטר שיש בו היתר עסקה. ואף שאותו משיב אבידה סבור שפאה זו אסורה מן הדין, מ"מ לדעת רבותיה של אותה אישה פאה זו היא היתר גמור.

ומלתא אגב אורחא, כבר אירע מעשה באדם אחד שמצא פאה נוכרית והשיבה לבעליה, ושאל את בני הבית, מה להם ולפאה נוכרית, הלא האשה מכסה ראשה במטפחת, ולבסוף התברר שפאה זו שייכת לילדים לתחפושת פורים, ובזה קיים אותו האיש גם מצות השבת אבידה וגם שימח את הילדים בפורים... (וכנראה היתה זו תחפושת של המן אשר נאמר בו "חפוי ראש").

ועל כן למסקנה דמילתא בהא סליקנא ובהא נחיתנא, שיש לקיים מצוות השבת אבידה בפאה נוכרית.

וברכתי לכת"ר, שיזכה להמשיך בכוחו זה כפליים לתושיה, להגדיל תורה ולהאדירה ברבות הטובה וברכה, כשמש נסוכה, ומשאת וארוכה.

עבד לאל אדון, כפיר ברוך מבורך דדון ס"ט

הרה"ג אברהם וינברג שליט"א

יישר כח עצום לכבוד הרב ולמערכת לדופקי בתשובה.

כולי תפילה שיתקיים בכס הכתוב במרדכי היהודי שהיה יודע לדפוק על שערי השמים והיו נפתחים בפניו.

### שאלה למערכת "לדופקי בתשובה":

ראיתי ואינני זוכר היכן לגבי הנחת היד בקריאת שמע על העיניים דיעה שיש לקחת את יד ימין ולהניח אותה באופן ששלוש האצבעות האמצעיות על המצח (ואז יוצרות כמעין אות ש' על המצח) הזרת על עין שמאל (כעין י') והאגודל על עין ימין (כעין אות ד') וניתן עוד לחדש שיש כאן לכאורה סימן כנגד שש כיוונים שה- ש' מצביע מלמטה למעלה, ה-ד' ימין ושמאל וה-ג' אחורה קדימה. האם יש מקור לכך? האם מקובל לעשות כן?

שוב תודה ויישר כוח מעומקא דליבא אברהם וינברג

מערכת "לדופקי בתשובה"

תשובה להנ"ל

בס"ד

לכב' הרב השואל שמחנו לקבלת מכתבך

בענין צורת הנחת האצבעות בק"ש ע"י בספר כתר שם טוב ח"א עמ' מ"ח הע' עה זו"ל בארץ ישראל מנהגם בכך כשבים לכסות עיניהם בשעת קריאת פ' שמע ישראל מכסים ביד ימינם באופן זה זוקפים הג' אצבעות היינו אצבע אצבע קמיעה דוגמת השין וכופפין הגודל והזרת וכשוכפפים הגודל יהיה דומה לאות דל"ת וכן הזרת דומה בכפיפתו ליו"ד ובין החמשה אצבעות יוצא מהם שד-י.

נ"ב המכתב כבר נשלח ע"י פעם אחת אך יתכן ומסיבות טכניות לא הגיע לידו וע"כ הוא נשלח בשנית בברכת תורה מערכת לדופקי בתשובה

### לעילוי נשמת

סבי משה בן אסתר ז"ל למשפחת אביחצירא

### לעילוי נשמת

סבתי רבקה בת מזל ז"ל למשפחת אביחצירא

### לעילוי נשמת

סבי שמעון בן זוהרה ז"ל למשפחת אסרף